

Καταδίκη που είχε προαποφασιστεί

Ο Θ. Διαμαντόπουλος γράφει για τη δίκη των «Εξ» και φωτίζει το αποτύπωμα που άφησε στη χώρα

ΘΑΝΑΣΗΣ ΔΙΑΜΑΝΤΟΠΟΥΛΟΣ
Η δίκη των «Εξ». Εξίλασμος ή δικαστικός φόνος; Ο Εθνικός Δικασμός και η κορύφωσή του
εκδ. Πατάκης, 2022, σελ. 303

Του **ΝΑΙΑ ΜΑΓΚΛΙΝΗ**

Το βιβλίο του Θ. Διαμαντόπουλου δεν είναι μόνο για τη δίκη των «Εξ». Ας κοιτάξουμε τους δύο υπότιτλους. Ο ένας (ο Εθνικός Δικασμός και η κορύφωσή του) αφορά τη λεπτομερή εξέταση από τον συγγραφέα των ζητημάτων και συμβάντων που οδηγούν προς το συγκεκριμένο ιστορικό γεγονός-δραματική κορύφωση της πρώτης φάσης του Εθνικού Δικασμού, που ξεκίνησε το 1915.

Ο Εθνικός Δικασμός έχει απασχολήσει ιστορικούς και πολιτικούς επιστήμονες, νομίζω όμως πως ο ιστορικός που πρόσφατα ανέδειξε το βάθος και την έκταση αυτού του άτυπου εμφυλίου ποσοφαιρικά είναι ο Γιώργος Μαυρογορδάτος. Εδώ, ο Θ. Διαμαντόπουλος χρησιμοποιεί τη δίκη για να φωτίσει τη μεγαλύτερη εικόνα και, αντίστροφα, για να φωτίσει εκ νέου το γεγονός.

Σημαντικό είναι να πούμε εδώ ότι τον συγγραφέα απασχολεί πολύ και το αποτύπωμα που άφησε η δίκη στη χώρα, κυρίως στον Μεσοπόλεμο, οπότε και η παράταξη που πλήρωσε την καταστροφή, χάνοντας ουσιαστικά σχεδόν όλους της τους ηγέτες διά τουφεκιού στο Γουδί, «εκδικήθηκε» καταφεύγοντας σε νέες εκτελέσεις που έγιναν με αφορμή το βενιζελικό κίνημα του 1935.

Αίμα στο αίμα, λοιπόν, που μας φέρνει στον έτερο υπότιτλο του βιβλίου του Θ. Διαμαντόπουλου: Εξίλασμος ή δικαστικός φόνος;

Υπάρχει άραγε απάντηση; Εφόσον κάποιος δεν είναι δέσμιος ιδεολογικών ή/και συναισθηματικών αγκυλώσεων, μάλλον αντιλαμβάνεται ότι η εκτέλεση (αυτό είναι, εντέλει, που καθιστά τόσο αμφιλεγόμενη, με έναν τραγικό τρόπο, τη δίκη του 1922) ήταν και εξίλασμος αλλά και δικαστικός φόνος.

Λαϊκή οργή

Ηταν εξίλασμος διότι η καταστροφή και η ανθρωπιστική κρίση που προκλήθηκε ήταν ανυπολόγιστων διαστάσεων. Η χώρα ειλήθη στρατιωτικά, εδαφικά, διπλωματικά, οικονομικά, επληγήθη. Η κοινωνία έβραζε, στην κυριολεξία. Η λαϊκή οργή κορυφώνεται μετά τις αρχές Οκτωβρίου, οπότε και ξεκινά η εκκένωση της Ανατολικής Θράκης, υπογράφεται η συμφωνία στα Μουδανιά και νέα κύματα προσφύγων καταφτάνουν στην Ελλάδα.

Πανοραμική άποψη της αίθουσας της Βουλής κατά τη δίκη των «Εξ» (φωτογραφία Πέτρος Χ. Πουλίδης, ΕΛΙΑ/ΜΙΕΤ).

Ο συγγραφέας εξετάζει με λεπτομέρεια τα γεγονότα που οδηγούν προς τη δραματική κορύφωση της πρώτης φάσης του Εθνικού Δικασμού.

Η δίκη (σε στρατοδικείο, υπόψη) και η εκτέλεση ήταν όμως και δικαστικός φόνος: ουσιαστικά η καταδίκη είχε προαποφασιστεί. Το πλέον αμφιλεγόμενο δικονομικό στοιχείο νομίζω πως ήταν αυτό του δόλου: και οι οκτώ δικαστές με την κατηγορία της εσχάτης προδοσίας μέσα σε ένα ασύλληπτο παρασκήνιο και βίαιες παραδικαστικές έντρινγκες.

Πολλοί δικάστηκαν. Στις 5 Νοεμβρίου καταφτάνει από το Παρίσι στην Αθήνα ο Αλέξανδρος Διομήδης, προσωπικός φίλος του Βενιζέλου, και συναντά στο Καφέ ντε λα Πε τον Εμμανουήλ Ρέπουλα, τον άλλοτε υπαρχηγό του Κόμματος των Φιλελευθέρων. Ο Διομήδης τον πιέζει να πείσει τον Βενιζέλο να παρέμβει υπέρ της σωτηρίας των κατηγορουμένων. Ο Ρέπουλας είχε ήδη πει στον Βενιζέλο πως «αν οι πολιτικοί θανατωθούν, και σεεις και εγώ, και κάθε Έλληνας πρέπει να πεθαινει ονειδισ δι ανήκει στην ελληνική φυλή». Ο Βενιζέλος απαντά: «Αι χιλιάδες των νεκρών της Μικράς Ασίας και το εκατομμύριο

των προσφύγων ζητούν τον θάνατον αυτών, οι οποίοι υπήρχαν οι νεκροθάπται των. Τι θέλεις να κάμω; Να επέμβω διά να σωθή ο Γούναρης;» Μετά την εκτέλεση, ο Ρέπουλας παρέμεινε επί σχεδόν ένα μήνα κλεισμένος στο δωμάτιο του ξενοδοχείου του αρνούμενος να δει οποιονδήποτε.

Δυνατός λυγμός

Στον τόπο της εκτέλεσης, γράφει στο δικό του βιβλίο για το γεγονός ο Αλέξανδρος Κοτζιάς, «μέσα από το πλήθος ακούγεται ένας δυνατός λυγμός. Είναι ο Κώστας Αθάνατος, που όλο το διάστημα της δίκης ζητούσε την παραδειγματική τιμωρία των «προδοτών». Ο επαναστατικός επιτρόπος Γρηγοριάδης τον παρατηρεί: «Τι κάνεις έτσι τώρα, αφού συνετέλεσες σε αυτό που γίνεται;» Μέσα στους λυγμούς του ο Αθάνατος αποκρίνεται: «Τότε ήσαν υπεύθυνοι πολιτικοί, τώρα είναι άνθρωποι».

Όπως δείχνει στο βιβλίο του ο Θ. Διαμαντόπουλος, η εκτέλεση θα αποτελέσει θέμα συζητή-

σεων για πολλά χρόνια ακόμη. Μέγα ζήτημα παραμένει η εσχάτη προδοσία. Στη Βουλή, στις 31 Μαρτίου του 1931, ο Βενιζέλος θα επανέλθει στο θέμα λέγοντας πως οι εκτελεσθέντες δεν υπήρξαν εκ προθέσεως προδότες. «Προσέθετο μάλιστα ότι πάντες ημείς πιστεύουμε ακραδάντως ότι οι εκτελεσθέντες θα ήσαν ευτυχείς εάν η πολιτική των θα ωδήγει την Ελλάδα εις εθνικόν θρίαμβον».

Το βιβλίο του Θ. Διαμαντόπουλου επιβεβαιώνει την «πολυφωνία» των απόψεων περιλαμβάνοντας επιτά επιμέτρα από τους Θάνο Βερέμη, Ντίνο Γκλέτσο, Ιωάννη Θεοδωρόπουλο, Πάνο Λαζαράτο, Κώστα Μπουτόπουλο, Γιώργο Σιακαντάρη και Ευάνθη Χατζηβασιλείου.

Χαρακτηριστικό είναι ότι το 2010, ύστερα από αίτημα του Μιχάλη Πρωτοπαπαδάκη, εγγονού του πρώην πρωθυπουργού Πέτρου Πρωτοπαπαδάκη, παύθηκε οριστικά από τον Αρειο Πάγο η δίωξη των «Εξ» (ανάμεσά τους και του Νικόλαου Στράτου) λόγω παραγραφής.